

Дисграфія і дислексія: хто винен і що робити?.

З початком навчання в школі у деяких дітей раптом виявляються труднощі з читанням і письмом. «Дисграфіками» і «дислексиками» незадоволені вчителі, вдома лають батьки. Існує чимало міфів щодо виникнення дисграфії і дислексії. Один з них - що діти з подібними порушеннями розумово відсталі. Інший міф - що цих дітей вчили новомодними методами, які спричинили дані проблеми.

Щоб розібратися, де ж, все-таки, правда, звернімося до дитячих психологів і логопедів, а також до даних їх досліджень.

Дислексія і дисграфія: що це таке?

Дислексією в психоневрології називають порушення читання, **дисграфією** - порушення письма.

Діти з **дислексією** допускають помилки під час читання: пропускають звуки, додають непотрібні, спотворюють звучання слів, швидкість читання у них невисока, хлопці міняють букви місцями, іноді пропускають початкові склади слів ... Часто страждає здатність чітко сприймати на слух певні звуки і використовувати їх у власній мові, при читанні і листі. Порушується при цьому можливість розрізнення близьких звуків: "Б-П", "Д-Т", "К-Г", "С-З", "Ж-Ш". Тому такі діти дуже неохоче виконують завдання з російської мови: переказ, читання, виклад - всі ці види робіт їм не даються.

Придисграфії діти з трудом опановують листом: їх диктанти, виконані ними вправи містять безліч граматичних помилок. Вони не використовують великі літери, знаки пунктуації, у них жахливий почерк. У середніх і старших класах хлопці намагаються використовувати при листі короткі фрази з обмеженим набором слів, але в написанні цих слів вони допускають грубі помилки. Нерідко діти відмовляються відвідувати уроки російської мови або виконувати письмові завдання. У них розвивається почуття власної ущербності, депресія, в колективі вони перебувають в ізоляції. Дорослі з подібним дефектом не в змозі скласти вітальну листівку або короткий лист, вони намагаються знайти роботу, де не треба нічого писати.

У дітей з Дисграфією окремі літери невірно орієнтовані в просторі. Вони плутають схожі по зображенню літери: "З" і "Е", "Р" та "Б" (м'який знак).

Вони можуть не звернути уваги на зайву паличку в букві "Ш" або гачок "у букві" Щ". Пишуть такі діти повільно, нерівно; якщо вони не в ударі, не в настрої, то почерк розбудовується остаточно.

Визначити наявність порушень письма і читання, в цілому, нескладно. Є типові помилки, повторення яких зразу в раз при читанні або листі, повинно вас насторожити:

1. Змішання букв при читанні і листі по оптичному подібності: **б - д; п - т; Е - З; а - про; д - у** і т.д.
2. Помилки, пов'язані з порушенням вимови. Відсутність якихось звуків або заміна одних звуків на інші в усному мовленні відповідно відображається і на листі. Дитина пише те ж, що і говорить: **сапка** (шапка).
3. Змішання фонем по акустико-артикуляційному подібності, що відбувається при порушеннях фонематичного сприйняття. При цій формі дисграфії особливо важко дітям дається лист під диктовку. Змішуються парні дзвінки і глухі приголосні,

свистячі і шиплячі, звуки **ц, ч, щ** змішуються як між собою, так і з іншими фонемами. Ми часто радіємо, коли дитина швидко читає в дошкільному віці, а це при недостатньо сформованій фонетико-фонематичній стороні може призвести до помилок на письмі: пропуск букв і складів, недописання слів.

5. Часті при дисграфії помилки персеверации (схоплення): "**ЗА**Зом **росла**маміна" (За будинком росла малина), антиципації (передбачення, попередження): "**Доднебом**лолюбим" (Під небом блакитним).

6. Великий відсоток помилок через невміння дитини передавати на письмі м'якість Злите написання прийменників, роздільне - приставок також є одним із проявів дисграфії.

Всі помилки, які можна віднести до дисграфії і дислексії, специфічні, типові й носять стійкий характер. Якщо ваша дитина допускає подібні помилки, але ці вони одиничні, то причини треба шукати в іншому. Не є дисграфічeskімі помилки, допущені через незнання граматичних правил.

Чому виникають порушення читання і письма?

Процес становлення читання та письма дуже складний. У ньому беруть участь чотири аналізатора:

речедвигательний, який допомагає здійснювати артикулювання, тобто наше вимову;

речеслуховий, який допомагає зробити відбір потрібної фонемі;

зоровий, який підбирає відповідну графему;

руховий, за допомогою якого здійснюється переказ графемі в кінему (сукупність певних рухів, необхідних для запису).

Всі ці складні перешіфровки здійснюються в тім'яно-потиличної-скроневої областях головного мозку і остаточно формуються на 10-11-му році життя.

Лист починається з мотиву, спонукання - цей рівень забезпечується лобовими частками кори головного мозку.

Величезне значення для оволодіння процесами письма і читання має ступінь сформованості всіх сторін мови. Тому порушення або затримка у розвитку фонематичного сприйняття, лексико-граматичних сторін, звуковимови на різних етапах розвитку є однією з основних причин дисграфії і дислексії.

Якщо у дитини порушений мовний слух, то, зрозуміло, йому дуже важко навчитися читати і писати. У самому справі, як він може читати, якщо нечітко чує звукову мову? Опановувати листом він також не в змозі, тому що не знає, який звук означає та чи інша буква. Завдання ускладнюється ще й тим, що дитина має правильно вловити певний звук і представити його у вигляді знака (літери) в швидкому потоці сприймається їм мови. Тому навчання грамоті дитини з дефектним мовним слухом - складна педагогічна проблема.

До групи ризику входять діти, не страждаючі мовними порушеннями, але мають недостатньо чітку артикуляцію. Про них зазвичай говорять: "Ледве мовою орудує ...", - їх називають "мимрити". Нечітка команда від нечіткого артикулювання, та ще при недосформованості фонематических процесів, може викликати і нечіткі відповідні реакції, що тягне за собою помилки в читанні і письмі.

Поряд з мовним (фонематичним) слухом люди володіють особливим зором на літери. Виявляється, що просто бачити навколишній світ (світло, дерева, людей, різні

предмети) недостатньо для оволодіння листом. Необхідно мати зором на літери, що дозволяє запам'ятати та відтворити їх обриси.

Значить, для повноцінного навчання дитина повинна мати задовільний інтелектуальний розвиток, мовний слух і особливе зір на літери. Інакше успішно оволодіти читанням і листом він не зможе.

На особливості формування мови і, як наслідок, поява дисграфії та дислексії, впливають і більш "глибинні" фактори. Наприклад, нерівне розвинуто півкуль мозку.

Яка область мозку "відповідає" за лист і читання? Виявляється, центр мовлення у більшості людей знаходиться в лівій півкулі. Права ж гемісфери мозку "завідує" предметними символами, зоровими образами. Тому у народів, писемність яких представлена ??ієрогліфами (наприклад, у китайців), краще розвинена права половина мозку. Лист і читання у жителів Китаю, на відміну від європейців, постраждає при неполадки праворуч (припустимо, при крововилив в мозок).

Анатомічними особливостями центральної нервової системи пояснюються відомі лікарям факти непоганих здібностей до малювання у дисграфіков. Така дитина з працею освоює лист, але отримує схвальні відгуки вчителя малювання. Так і повинно бути, тому що в цієї дитини більш "стародавня", автоматизована область правої півкулі жодним чином не змінена.

Негаразди з російською мовою не заважають цим дітям "пояснюватися" за допомогою малюнка (як в давнину - за допомогою зображення на скелях, бересті, глиняних виробах).

Логопеди іноді звертають увагу на "дзеркальний" характер листа пацієнтів. При цьому букви перевернуті в інший бік - як при зображенні в дзеркалі. Приклад: "З" і "З" відкриваються вліво; "Ч" і "Р" видатною частиною написані в іншу сторону ... Дзеркальне лист спостерігається при різних розладах, однак лікар при подібному явищі шукає явне або приховане левшество. Шукає і нерідко знаходить: дзеркальні перевороти букв - характерна особливість шугли.

Грає роль і спадковий фактор, коли дитині передається недосформірованність мозкових структур, їх якісна незрілість. У цьому випадку в результаті утруднення коркового контролю при оволодінні письмовою мовою дитина може відчувати приблизно ті ж труднощі, що і батьки в школі.

Існує генетична схильність до наявності цього вади, так як це розлад спостерігається у декількох членів в окремих сім'ях. Порушення читання частіше стає очевидним до 2-го класу. Іноді дислексія з часом компенсується, але в ряді випадків залишається і в більш старшому віці.

Наявність уроджених особливостей, що впливають на виникнення дислексії і дисграфії, пояснює той факт, що нерідко обидва види розлади спостерігаються у одного і того ж дитини. При цьому ознак відставання в розумовому розвитку у такого малюка найчастіше не спостерігається. Дитина виявляється не в ладах з російською мовою, хоча добре справляється з математикою та іншими предметами, де, здавалося б, потрібно більше кмітливості.

Ще одне цікаве спостереження психологів: дислексія зустрічається у хлопчиків у 3-4 рази частіше, ніж у дівчаток. Близько 5-8 відсотків школярів страждають дислексією.

Іноді, однак, причиною дисграфії може стати двомовність в сім'ї. Останнім часом, в силу великих змін в географії суспільства, коли багато хто змушений покидати свій будинок, вчити другу мову, ця причина стає все більш актуальною.

Причиною дислексії і дисграфії може з'явитися і розлад в системах, які забезпечують просторове і тимчасове виховання.

Спеціальна література наводить дані інституту Клаперада, за якими в основі дислексії можна спостерігати дії негативного зв'язку "мати - дитина". Так, дитина, яку годують насильно, який звикає чинити опір у відношенні їжі, набуває ту ж манеру і відносно інтелектуальної їжі. Це опір, який він виявляє при спілкуванні з матір'ю, потім переноситься на вчителя.

Важливі навіть такі речі, які на перший погляд здаються незначними. Наприклад, дуже часто при читанні дитині важко стежити за рядком, погляд ковзає. Вчені, провівши дослідження, припускають, що якщо в грудному віці малюк лежить так, що екран телевізора потрапляє в поле його зору, то очні м'язи звикають до хаотичного руху. Тому в дошкільному віці корисні вправи для підготовки очних м'язів до послідовного стеження за рядком.

Вічне питання: що робити?

Що робити, якщо у дитини виявилася дислексія або дисграфія?

Насамперед: не падати духом. Такі хлопці цілком здатні оволодіти читанням і письмом, якщо вони будуть наполегливо займатися. Комуś знадобляться роки занять, комуś - місяці. Суть уроків - тренування мовного слуху та літерного зору.

Найкраще не тільки звернутися до логопеда, але і самим займатися з дитиною. Логопедичні заняття зазвичай проводяться за певною системою: використовуються різні мовні ігри, розрізна або магнітна абетка для складання слів, виділення граматичних елементів слів. Дитина повинна засвоїти, як вимовляються певні звуки і який букві при листі цей звук відповідає. Зазвичай логопед вдається до протиставлень, "відпрацьовуючи", чим відрізняється тверде вимовлення від м'якого, глухе - від дзвінкого ... Тренування ведеться шляхом повторення слів, диктанту, підбору слів по заданих звуків, аналізу звуко-літерного складу слів. Зрозуміло, що використовують наочний матеріал, допомагає запам'ятати накреслення літер: "О" нагадує обруч, "Ж" - жука, "С" - півмісяць ... Прагнути нарощувати швидкість читання і письма не слід - дитина повинна ґрунтовно "відчути" окремі звуки (букви).

Непогано також звернутися до психоневролога: він може допомогти логопедичних занять, порекомендувавши певні стимулюючі, що поліпшують пам'ять і обмін речовин мозку препарати. Головне - пам'ятати, що дислексія і Дисграфія - це стани, для визначення яких потрібна тісна співпраця лікаря, логопеда і батьків.

Є кілька вправ, які допоможуть вашій дитині справитися з Дисграфією:

1. Щодня протягом 5 хв (не більше) дитина в будь-якому тексті (крім газетного) закреслює задані букви. Починати треба з однієї голосної, потім перейти до згодних. Варіанти можуть бути самі різні. Наприклад: букву **а** закреслити, а букву **п** прообвести. Можна давати парні приголосні, а також ті, у вимові яких або в їх відмінності у дитини є проблеми. Наприклад: **р - л, с - ш** і т.д.

Через 2-2,5 місяця таких вправ (але за умови - щодня і не більше 5 хв) поліпшується якість письма.

2. Кожен день пишіть короткі диктанти **олівцем**. Невеликий текст не втомить дитини, і він буде робити менше помилок (що дуже надихає ...) Пишіть тексти по 150 - 200 слів, з перевіркою. Помилки не виправляйте в тексті. Просто позначте на полях зеленої, чорної або фіолетовою ручкою (не в якому разі не червоною!) Потім давайте зошит на виправлення дитині. Малюк має можливість не закреслювати, а стерти свої помилки, написати правильно. Мета досягнута: помилки знайдені самою дитиною, виправлені, а зошит в прекрасному стані.

3. Давайте дитині вправи на повільне прочитання з яскраво вираженою артикуляцією і списування тексту.

Займаючись з дитиною, пам'ятайте кілька основних правил:

1. На всьому протязі спеціальних занять дитині необхідний режим сприяння. Після численних двійок і трійок, неприємних розмов вдома він повинен відчувати хоч маленький, але успіх.

2. Відмовтеся від перевірок дитини на швидкість читання. Треба сказати, що ці перевірки давно вже викликають справедливі нарікання у психологів і дефектологів. Добре ще, якщо вчитель, розуміючи, який стрес відчуває дитина при цій перевірці, проводить її без акцентів, приховано. Але ж буває і так, що створюють повну обстановку іспиту, викликають дитину одну, ставлять на увазі годинник, та ще й перевіряє не своя вчителька, а завуч. Може бути, для учня без проблем це все і не має значення, але у наших пацієнтів може розвинути невроз. Тому, якщо вже вам необхідно провести перевірку на швидкість читання, зробіть це якомога в більш щадить формі.

3. Пам'ятайте, що не можна давати вправи, в яких текст написано з помилками (підлягаючими виправленню).

4. Підхід "більше читати і писати" успіху не принесе. Краще менше, але якісніше. Не читайте великих текстів і не пишіть великих диктантів з дитиною. На перших етапах повинно бути більше роботи з усною мовою: вправи на розвиток фонематичного сприйняття, звуковий аналіз слова. Численні помилки, які дитина з Дисграфією неминуче допустить в довгому диктанті, лише зафіксуються в його пам'яті як негативний досвід. 5. Не хваліть сильно за невеликі успіхи, краще не лайте і не засмучуйтеся, коли у дитини щось не виходить. Дуже важливо не показувати дитині свою емоційну залученість: не злитися, не дратуватися і не радіти занадто бурхливо. Краще гармонійний стан спокою і впевненості в успіху - воно набагато більш сприятиме стійким хорошим результатам.